

ÇİN TÜRKİSTANINDAKİ TÜRKLERİN TABİAT OLAYLARI İLE İLGİLİ İNANMA VE DEĞERLENDİRMELERİ¹

Yazan: N. KATANOV²

Çeviren ve Aktaran: Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT*

ÖZ

Gelecek, insanlık tarihi boyunca hep merak edilmiş ve buna bağlı olarak geleceğin kişiler ve devletler açısından neler getireceğinin öğrenilmesi konusunda yol ve yöntemler türetilmiştir. Falcılık da bunlardan biridir. Tercümesi sunulan melheme de bir fal çeşididir. Melheme terim olarak gelecekte vuku bulacak savaş ve benzeri olayları haber verme veya bu haberlerin yazılı olduğu eserler anlamına gelmektedir. Melheme: Gökyüzü varlıklarının hareketlerinden, Ay'ın konumundan, dolunaydan, eski ve yeni Ay'dan, yıldızların hareketlerinden ve konumlarından; rüzgâr, gökkuşağı, yağmurun yağması, fırtına çıkması, yıldırım, deprem gibi pek çok doğal afet üzerinden yorumlar getirerek gelecekte bireyi veya toplumu nelerin beklediği üzerine yorum yapılmıştır. Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında çok sayıda örnekleri olan melhemelerin Doğu Türkistan'daki bir yazma eserden alınarak yayımlanan bu örneğinde de yılın ilk ayının (yılbaşının) denk geldiği gün ile ilgili inanmalar, on iki hayvanlı takvime göre yıllarla ilgili inanmalar, güneş ve ay tutulmasının denk geldiği aylarla ilgili inanmalar, depremlerin olduğu günele ilgili inanmalar yer almaktadır. Örneğin, eğer Muharrem ayının ilk günü pazara denk gelirse o yıl yağmurun çok yağacağına, halkın altından kalkamayacağı hastalıkların artacağına, ölümün çoğalacağına ve yıl sonunda yiyeceğin pahalılaşacağına; pazartesiyeye denk gelirse uğursuzluğun ve hastalığın çok olacağına; cumaya denk gelirse o yılın yumuşak geçeceğine delalet eder. On iki hayvanlı Türk takvimine göre yılların özelliklerinin bazıları da şöyledir: Sıçan yılında yılın başında güzellik ve emlilik olur. Yılın ortasında fitne çıkar, terdirginlik olur. Sıçan çok olur. Hırsızlar korku salar. Yılın başında doğan çocuk çocuk anlayışlı ve kavrayışlı olur. Yılın sonunda doğan çocuk ise alaycı ve yalancı olur. İt yılında; havalar sıcak olur, yağmur az yağar. Meyve çok olur. Bu yılın başında doğanlar yalancı olur, kavga çıkarır. Yılın ortasında doğanlar, kötü niyetli ve kindar olur. Kar ve yağmur az yağar. Kıtık ve kuraklık olur. Zalimler ve kötüler arasında hastalık ve ölüm çoğalır. Padişahlar arasında savaşlar artar, çok fazla kan dökülür. At yılında Türkistan vilayetinde kan dökülür. Kış çok sert geçer. Meyveleri afet vurur. Bu yılın başında doğanlar büyük bir acıya maruz kalır. Güneş ve ay tutulmasının tutulma zamanına göre oluşan inanmalarda aşure ayında (Muharrem) güneş tutulursa bolluk olacağı, yiyecek ve içeceğin çok olacağı, kar ve yağmurun çok yağacağı ifade edilir. Eğer Aşure Ayı'nda ay tutulursa padişahların öleceği, ayrıca halk arasında kötülüğün artması hâlinde ayın tutulacağı ve bundan ibret alınması gerektiği ifade edilir. Depremle ilgili inanmalarda da depremin oluş zamanı öne çıkmaktadır. Eğer Aşure Ayında deprem olursa büyüklerin öleceği, tüccarlar ve savaşta olanlar için iyi olmayacağı bildirilir. Deprem olduğu güne göre inanmalardan bir kısmı da melhemede şu şekilde ifade edilmiştir: Cuma günü deprem olursa padişahlar ve çocuklar hastalanır. Pazar günü deprem olursa yiyecek içecek bol olur, lakin hastalıklar artar gibidir.

Anahtar Kelimeler

Melheme, fal, ay ve güneş tutulması, tabiat olayları, geleceği bilme.

ABSTRACT

The future has always been curious throughout the history of humanity and accordingly ways and methods have been derived to learn what the future will bring for individuals and states. One of these derived methods is fortune telling. Melheme which is translated in the study is also a kind of fortune telling. Melheme as a term; reporting future wars and similar events or this means works in which news is written. Melheme: From the movements of the sky beings, the position of the Moon, the full moon, the old and new Moon, the movements and positions of the stars; It is to comment on what awaits the individual or society in the future by bringing comments from many natural disasters such as wind, rainbow, rain, storm, lightning and earthquake. There are many examples of melhemes in Arabic, Persian and Turkish literatures, in this example which was taken from a manuscript in East Turkistan; There are beliefs about the day when the first month of the year (new year) coincides, the beliefs about the years according to the calendar with twelve animals, beliefs about the months when the sun and moon eclipse coincide and beliefs about the day when earthquakes occur. For example, if the first day of the month of Muharram coincides with Sunday, that year it will rain a lot, diseases that cannot be overcome by the public will increase, death will increase and food will become expensive at the end of the year;

Geliş tarihi: 20 Nisan 2020 - Kabul tarihi: 9 Mart 2022

* Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Antalya/Türkiye, zkaradavut@akdeniz.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0001-9116-9706.

If it coincides with Monday, there will be a lot of bad luck and disease; If it coincides with Friday, it indicates that the year will be soft. Some of the features of the years according to the Turkish calendar with twelve animals are as follows: In the year of the rat, beauty and certainty are at the beginning of the year. There is turmoil in the middle of the year, there is anxiety. The rat gets a lot. Thieves release fear. The child born at the beginning of the year becomes understanding and insightful. The child born at the end of the year becomes cynical and liar. In the year of the dog; the weather gets hot, it rains less. The fruit becomes a lot. Those born at the beginning of this year are liars, start fights. Those born in the middle of the year become abusive and vindictive. Snow and rain fall less. There is famine and drought. Disease and death multiply among tyrants and villains. Wars increase among sultans, a lot of blood is shed. In the horse year, blood is shed in Turkistan province. Winter is very harsh. Disaster strikes fruits. Those born at the beginning of this year suffer great pain. In the beliefs that occur according to the time of eclipse of the sun and the moon, if the sun is kept in the month of Ashura (Muharram); It is stated that there will be abundance, there will be a lot of food and drink, and snow and rain will fall a lot. If the moon is kept in the month of Ashura (Muharram), it is also stated that in case of increasing evil among the people, the moon will be kept and a lesson should be taken from it. In the beliefs about the earthquake, the time of the earthquake comes to the fore. It is reported that if an earthquake occurs in Muharram, the elders will die and it is reported that it will not be good for traders and those in war. Some of the beliefs according to the day of the earthquake are expressed in Melheme as follows: If an earthquake occurs on Friday, the sultans and the children get sick. If an earthquake occurs on Sunday, food and drink are abundant, but diseases seem to increase.

Keywords

Melheme, fortune telling, moon and sun eclipse, natural events, knowing the future.

I. Muharrem'in Başlangıcı ile İlgili Alametler

Arap zikridiki yilbêşini beyan kilur emma bilgeli kim yilbêşini Arap muharremdin itibar kiladurlar. Acem hükemaliri hamldin alipturlar.

1. Eger avval mah-ı muharrem yekşenbe bolsa delalet kilur ki ol yıl yêğîn bisyar bolur. Ülüş zahmetler hêlik içide peyda bolur. Bu yıl ahirida taam kıymet bolğay.

Eğer muharrem ayının ilk günü pazara denk gelirse, o yıl çok yağmur yağar. Halkın altından kalkamayacağı hastalıklar artar, ölüm çoğalır. Yıl sonunda yiyecek pahalılaşır.

2. Eger avval mah-ı muharrem düşenbe bolsa delalet kilur ki bestelik ve şikestelik köp bolğay ve tîng ma'aş bolğay.

Eğer muharrem ayının ilk günü pazartesi olursa, uğursuzluk ve hastalık çok olur. Yiyecek içecek az olur, yoksulluk, kıtlık olur.

3. Eger avval mah-ı muharrem seşenbe bolsa delalet kilur ki zimistan bâ-ğayet sovuk keşkey. Kar yağğur bisyar yakğay. Mévelerge ve kêrilarğa apet yitkey. Hêlik içide ölüm köp bolğay.

Eğer muharrem ayı salı gününe denk gelirse, kış gayet soğuk geçer. Kar ve yağmur çok yağar. Meyveler çürür, yaşlılar ölür. Halk içinde ölüm çok olur.

4. Eger avval mah-ı muharrem çarşenbe bolsa delalet kilur ki buğuday bâ-ğayet hop bolğay. Kar yağğur issiğlikda yakğay. Kattik yıl sovuki bisyar bolğay.

Eğer muharrem'in ilk günü çarşambaya denk gelirse, buğdayın güzel olacağına delalet eder. Kar çok yağacak, sıcak günlerde yağmur çok yağacak. Çok şiddetli rüzgâr ve ayaz olacak.

5. Eger avval mah-ı muharrem pençsenbe bolsa, delalet kilur ki kiş miyane ötkey buğuday, méve bâ-hadd bolğay.

Eğer muharrem'in ilk günü perşembeye denk gelirse, kışın orta halli geçeceğine, buğday ve meyvelerin sınırsız olacağına delalet eder.

6. Eger avval mah-ı muharrem cum'a bolsa delalet kilur ki zimistan asan ötkey, kar yağğur kem yakğay, yaşlar içide ölüm köp bolğay

Eğer muharremin ilk günü cumaya denk gelirse, o yıl kış yumuşak geçer. Kar ve yağmur az yağar. Gençler arasında ölüm çok olur.

7. Eger avval mah-ı muharrem şenbe bolsa delalet kilur ki ol yıl zimistan dişyar ötkey. Buğuday kem bolğay. Üzümg apət yitkey.

Eğer Muharrem'in ilk günü cumartesiye denk gelirse, o yıl kış çok sert geçer. Buğday az olur. Üzüümü afet vurur.

II. Yıllarla İlgili Alametler

1. Saşkan Yili: Eger Saşkan yili kirse yıl başi hoptluk ve eminlik bolğay. Yil otturisida pitne tokunuş bolğay. Saşkan tola bolğay. Oğridin hatar köp bolğay. Her perzendî ki bu yıl avvalida tuğulsa fız pehim bolğay, hoşmende bolğay. Yil ahirida tuğulsa yalğançi ve hezal bolğay.

Sıçan Yılı: Eğer sıçan yılı girerse, o yılbaşı güzellik ve eminlik olur. Yıl ortasında fitne çıkar, tedirginlik olur. Sıçan çok olur. Hırsızlar korku salar. Bu yılın başında doğan her çocuk çabuk anlayışlı ve kavrayışlı olur. Yılın sonunda doğsa alaycı ve yalancı olur.

2. Uy Yili: Uy yili kirse delalet kilur ki rencî ve zahmet ve cepa hélik içida bisyar bolğay. Padşahlar arisida pitne ve enggizlik tola bolğay. Etrap-ı alemde ceng bolğay. Küzgi ni'metler bisyar bolğay ve ba'zı şehirlerde hun-rîzlik bolğay. Çarpaylarğa apət yitkey. Her perzendî ki bu yıl avvalida tuğulsa hoş-huy ve tarıb-dost bolğay. Yilning ahirida tuğulsa hamakat bolğay.

Eğer sığır yılı girerse, halk arasında acının, kederin çok olacağına delalet eder. Padışahlar arasında fitne ve soğukluk çoğalır. Dünyanın bütün ülkelerinde savaş olacak. Güz nimetleri bol olur ve bazı şehirlerde kan dökülecek. Dört ayaklılara (büyükbaşlara) kıran girecek. Bu yılın başında doğan çocuklar munis ve dost canlısı olacak; yılın sonunda doğan çocuklar ise aptal olacak.

3. Pars Yili: Pars yili kirse halk arisida hased ve kîne ve adavet bolğay. Zimistan uzak keşkey. Çarpaylarga ölüm kirgey. Ve padşahlar ara pitne aşup bed-gümanlık tüşkey ve gezende canvar bisyar bolğay, deryalar süyi bisyar bolğay. Ve ba'zı diyarlarda hun-rîzlik bolğay. Ziraetke apət yetkey. Her perzend bu yıl avvalida tuğulsa belend himmet bolğay. Özi körüklük bolğay. Yil ortasida tuğulsa kîne-dar bolğay.

Pars yılı: Pars yılı girince halk arasında haset, kin, nefret ve garez olur. Kış uzun sürer. Dört ayaklı hayvanlarda ölüm çoğalır. Padışahlar arasında fitne çoğalır. Kötü ve zararlı hayvan çoğalır. Irmakların suyu çoğalır. Bazı diyarlarda zulüm ortaya çıkar. Ziraat alanlarına afet gelir. Bu yılın başında doğan her çocuk yiğitliğiyle ünlenir; güzel yüzlü olur. Yılın ortasında doğarsa kindar olur.

4. Toşkan Yili: Toşkan yili kirse ni'met peravan bolğay. Ziltile ve korkunçuluk köp bolğay. Her kim bu yıl avvalida tuğulsa bî-vepa, bî-'itikad bolğay ve bî-karar bolğay. Hiç kimge ülpət almağay. Aniding kişige menpa'at tegmegey ve kıska endişelik tola sözlük bolğay.

Tavşan Yılı: Tavşan yılı girse nimet çok olur. Deprem ve korkunç olaylar çok olur. Bu yılın başında doğanlar vefasız ve itiksatsız olur ve kararsız olur. Hiç kimseyle dost olmaz. Onun kimseye faydası olmaz. Az düşünür, çok konuşur.

5. Balık Yili: Balık Yili kirse harb-i hun-rîzlik bolğay. Uluk hakimler arisida pitne bisyar bolğay. Ziraetke noksan yitgey. Kar, yamğur bisyar yakğay. 'Ays işret bisyar hop bolğay. Méveler hop bolğay. Çarpaylar semiz bolğay. Bu yilda kîne adavet bisyar bolğay. Karı kişiler tola ölgey. Her kim bu yılning avvalida tuğulsa pakize dil ve kînesiz ve bâ-aram bolğay. Yil otturisida tuğulsa bed-huy, bed-baht ve kõngli kattik bolğay. Yil ahirida tuğulsa dõletmende bolur.

Balık Yılı: Balık yılı girse savaş olur, kan dökülür. Büyük hâkimler arasında fitne artar. Tahıl az yetişir. Kar, yağmur çok yağar. Eğlence, zevk-sefa artar. Meyveler güzel olur. Büyükbaş hayvanlar besili olur. Bu yılda gazez ve düşmanlık artar. Yaşlılar arasında ölüm çok ölür. Bu yılın başında doğan insanlar temiz kalpli ve günahsız olur. Yılın ortasında doğarsa kötü huylu ve uğursuz olur. Yıl sonunda doğarsa, devlet sahibi ve idareci olur.

6. İlan Yili: *İlan Yili kirse ol yıl kuraklık kahtlık bolğay. Méveler kem bolğay. Ahir zimistan sovuk bolğay. Ahir ta'am paravan bolğay. Gezende tola bolğay. Her kim bu yıl avvalida tuğulsa kem-guy bolğay. Emma sözü kulakka muvapik bolmağay. Yalğuzlukni dost tutkay. Uzun endişelik eğriklik bolğay. Eger yıl otturisida tuğulsa yirik sözlük ve 'ahdi vepa-şiken bolğay.*

Yılan Yılı: Yılan yılı girse, o yıl kuraklık ve kıtlık olur. Meyve az olur. Kışın sonlarına doğru soğuklar artar. Yiyecek artar. Zarar ve kötülük çoğalır. Bu yılın başında doğanlar suskun olur. Sözleri kulağa hoş gelmez. Yalnızlıkla dost olur, çok düşüncelidir, çok hasta olur. Eğer yıl ortasında doğarsa hoş olmayan sözler söyler ve sözünde durmaz.

7. At Yili: *Kaçan kim at yılı kirse Türkistan vilayitide hun-rîzlik bolğay. Zimistan dişvar keşkey. Mévelerge apet yitkey. Küzgi hop bolğay. Her kim yıl avvalida tuğulsa kattik rancige müptela bolğay. Miyane-i salda tuğulsa hoş-huy bolğay. Ahir-i salda tuğulsa yemcendişelik bed-huy bolğay.*

At Yılı: Ne zaman at yılı girse Türkistan vilayetinde kan dökülür. Kış çok sert geçer. Meyveleri afet vurur. Sonbahar meyveleri güzel olur. Bu yılın başında doğanlar büyük bir acıya maruz kalacak. Yılın ortasında doğanlar iyi karakterli olur. Eğer yılın sonunda doğarsa kötü niyetli ve kötü karakterli olur.

8. Koy Yili: *Kaçan kim koy yılı kirse zimistan uzak keşkey. Ziraetke apet tola bolğay. Hayriyat bisyar kilmek kérek. Her kim bu yıl avvalida tuğulsa hoş-huy, hoş-ruy bolğay. Bisyar düşmenlik bolğay. Eger miyane-i salda tuğulsa rizki keng ve hoş-ruy kem-azar bolğay. Eger ahir-i salda tuğulsa 'ömrü küteh bolğay.*

Koyun Yılı: Ne zaman ki koyun yılı girse kış uzun olur. Ziraatı afet vurur. Çok iyilik yapmak lazım. Bu yılın başında doğanlar iyi karakterli ve güzel yüzlü olur. Düşmanlık çok olur. Eğer yılın ortasında doğarsa rızkı çok olur, güzel yüzlü, kusursuz olur. Bu yılın sonunda doğanın ömrü az olur.

9. Hamdune Yili: *Maymun yılı kirse hoş-hallik ve hopluk ve kenğrülük ve tinçlik, güşadelik bolğay. Çarpaylarga apet yetkey. Üzüm kem bolğay. Özge mévalar hop bolğay. Uluklar arisida harb-i hun-rîzlik bisyar bolğay. Zulm-i cepa tola bolğay. Hélik arisida mihr-i şepa'at kem bolğay. Emma ziraet hop bolğay. Boran tola bolğay. Yamğur tola tola yakğay. Her kim bu yıl avvalida tuğulsa zahid ve akil, dana bolğay. Ahir-i salda tuğulsa cadu-ger ve bed-gerden bolğay.*

Maymun Yılı girse hoşluk, güzellik, iyilik bolluk, huzur ve barış olur. Büyükbaş hayvanlara kıran girer. Üzüm az olur. Diğer meyveler güzel olur. Büyüklükler arasında savaş ve kan dökücülük çok olur. Zulüm, cefa çok olur. Halk arasında şefaata azalır. Ancak ziraet artar. Boran çok olur. Yağmur çok yağar. Bu yılın başında doğanlar, zahid, akıllı ve alim olur. Yılın sonunda doğanlar büyücü ve içi kötülük dolu olur.

10. Murg Yili: *Tohu Yili kirse ol yıl issik, yağın kem bolğay. Narhu erzan bolğay. Kenğrülük bolğay, méveler bisyar bolğay. Ölüm kemrek bolğay. Zimistan uzak keşkey. Dervişlerge hayir kilip berseler bereket tapkaylar. Padşahlar hopluk bolğay. Her kim bu yıl avvalida tuğulsa ziyrek hoş-pehim akil dana bolğay. Eger miyane-i salda tuğulsa zahid, derviş bolğay. Ahir-i salda tuğulsa bed-huy, bed-endişe bolğay.*

Tavuk Yılı: Tavuk yılı girse, o yıl sıcak, yağış az olur. Bolluk olur. Meyve çok olur. Ölüm azalır. Kış uzun sürer. Yoksullara sadaka verilirse bereket artar. Padişahlar iyi olur. Bu yılın başında doğanlar zeki, uyanıklı olur. Yılın ortasında doğarsa zahid, derviş olur. Yılın sonunda doğarsa kötü niyetli ve kötü karakterli olur.

11. Sek Yılı: *İnning yili kirse hava issik, yeğin kem bolğay. Méveler bisyar bolğay. Her kim bu yil avvalida tuğulsa yalğançı bolğay. Döz harbi kilğuçi miyane-i salda tuğulsa bed-mihri kine-keş bolğay. Kar yamğur kıymetçilik, kahtlık bolğay. Zalimlerğa égrik ölüm tola bolğay. Padşahlar arisida harbî aşup hun-rîzlik bolğay.*

İt Yılı: İt yılı girse, havalar sıcak olur, yağmur az yağar. Meyve çok olur. Bu yılın başında doğanlar yalancı olur, kavga çıkarır. Eğer yılın ortasında doğarsa, kötü niyetli ve kindar olur. Kar ve yağmur az yağar. Kıtık ve kuraklık olur. Zalimler ve kötüler arasında hastalık ve ölüm çoğalır. Padişahlar arasında savaşlar artar, çok fazla kan dökülür.

12. Hük Yılı: *Tonguz Yili kirse narhu erzan, yeğin bisyar bolğay. Uluklarğa égrik bisyar bolğay. Padşah ve hakimler arisida pitne aşup bolğay. Ziraetke apet yetkey. Hélik arisida mihr-i muhabbet kem bolğay. Her ne diyarlarda yamanlık bolğay. Ahiri sadaka kilsa bereket tapkay. Her kim yil avvalida tuğulsa sadik, akil, sahib-i dölet bolğay. Eger miyane-i salda tuğulsa bî-itibar 'adavetlik, zalim, pitne-enggiz bolğay. Ahiri-i salda tuğulsa gammad mekkar ve bed-mihri, bed-huy bolğay.*

Domuz Yılı: Domuz yılı girse, erzak ucuz, yağış çok olur. Büyükler arasında hastalık çoğalır. Padişahlar ve beyler arasında fitne artar. Ziraatı afet vurur. Halk arasında sevgi saygı azalır. Her tarafta mutsuzluk olur. Sonunda sadaka verseler bereket bulurlar. Yılın başında doğanlar sadık, akıllı devlet sahibi olur. Eğer yılın ortasında doğarsa kindar, düzenbaz ve çok kötü huylu olur.

III. Aylara Göre Güneş Tutulması

1. Eger Aşure Ayda kün tutulsa kenğrülük bolğay. Aşlik tola bolğay. Kar yamğur tola yakğay, hélik bî-ğam bolğay.

Eğer aşure ayında (Muharrem) güneş tutulursa, bolluk olur. Yiyecek içecek çok olur. Kar, yağmur çok yağar. Halk gamsız, kedersiz olur.

2. Seper Ayda kün tutulsa hélik arisida ölüm tola bolğay. Padşahlar ağıriğay. Sadaka bergay. Köz ağıriği tola bolğay. Derehtler mévesi tola bolğay.

Sefer ayında güneş tutulursa, halk arasında ölüm çok olur. Padişahlar hastalanır. Sadaka vermek gerek (iyilik yapmak gerek). Göz hastalıkları artar. Ağaçların meyvesi bol olur.

3. Rebi'ü'l-Avval Ayda kün tutulsa çarpay mal tola bolğay. Hun-rîzlik, ceng ü cidal merg-i müpaca tola bolğay.

Rebi'ül Evvel ayında güneş tutulursa, büyükbaş hayvanlar çoğalır. Kan dökücülük, çekişme çoğalır, keder sıkıntı artar.

4. Rebi'ü'l-Ahir Ayda kün tutulsa şu padşahlarning ölümünün nişanısudur. Derişlerning hali hop keşkey. Melah bisyar bolğay. Sodiger hélikka hop bolğay.

Rebi'ül Ahir ayında güneş tutulursa bu padişahların ölümüne işaretir. Fakirlerin/dilencilerin hali iyi olur. Çayır çekirgesi çok olur. Tüccarlar için iyi olur.

5. Cemadiyü'l-avval Ayda kün tutulsa ol yil çarpayğa ölüm kirgey. Mağrib teripidiki hélikka merg-i müpaca tola bolğay. Sipah hélik ölüm tola bolğay.

Eğer Cemaid'levvel ayında güneş tutulursa, o yıl büyükbaş hayvanlara kıran girer. Doğudaki halkta beklenmedik ölümler artar. Devlet memurları arasında ölüm çok olur.

6. Cemadiyü'l-Ahir ayda kün tutulsa mağrib hélikning ehvali yahşi bolğay. Lékin maşrik teripidikilerge kahtlık ölüm hem bolğay.

Cemadi'ül Ahir ayında güneş tutulursa doğu halkının durumu iyi olur. Ancak batıdakilerde kıtlık, kaygı ve ölüm olur.

7. Eger Dua Ayda kün tutulsa hélik arisida hoş-hallik bolğay. Lékin ol yıl koz-gakçilik bolğay. Ceng-i mağlube tola bolğay.

Eğer Dua Ayı'nda (Receb) güneş tutulursa halk arasında huzur ve mutluluk olur. Ancak o yıl huzursuzluk ve endişe olur. Savaşlarda mağlubiyetler artar.

8. Barat Ayda kün tutulsa ol yıl kar, yamğur tola yakğay. Kiş kattik sovuksa ta'amga tınglık bolğay. 'Arap héliki birlen Rum héliki husumetlik bolğay.

Berat Ayı'nda (Şaban) güneş tutulursa o yıl kar ve yağmur çok yağar. Kış çok soğuk olur. Kıtlık olur. Arap halkı ile Rum (Türkiye veya eski Bizans) halkı arasında husumetlik olur.

9. Eger Ramazan Ayda kün tutulsa gázilerğa, baturlarğa Hoday Taala Hindustan padşasinin nusretini bergey.

Eğer ramazan Ayı'nda güneş tutulursa gazilere, bahadırlara Allah Teala Hindistan Padişahı'nın başarısından, üstünlüğünden verir.

10. 'İyd Ayda kün tutulsa yahşilik bolğay. Hicaz bende bolğay. 'Irak Rum'da düşmen peyda bolğay.

Bayram (Şuval) Ayı'nda güneş tutulursa iyilik olur. Hicaz köle (işgal edilir) olur. Irak-ı Rum'da düşman ortaya çıkar.

11. Eger Ara Ayda kün tutulsa ziraetke çövrütke tüşkey. Yamğur bî-gah çağda tola yakğay. El arisida 'adavet tola bolğay. Sehavet birlen bolmak kérek.

Eğer Ara Ay (Zi'l Hice) güneş tutulursa ekine çekirge düşer. Zamansız yağmur çok yağar. Halk arasında düşmanlık artar. Hepimiz cömert olmamız gerek.

12. Eger Kurban Ayda kün tutulsa Ara Aynın hükmi birlen ber-a-berdur.

Eğer Kurban Ayı'nda güneş tutulursa Ara Ayı'nın hükmü ile aynıdır

IV. Aylara Göre Ay Tutulması

1. 'Oşura Ayda ay tutulsa padşahlar öler. Halk arisida bed-karlık tola ötse ay tutulur. Mundin 'ibret alup tevbe istiğpar kilmak kérek.

Aşure Ayı'nda ay tutulursa, padişahlar ölür. Halk arasında kötülük artarsa ay tutulur. Bundan ibret alıp tövbe etmek gerek.

2. Eger Seper Ayda ay tutulsa bî-şekk yamğur tola yakğay. Hélik arisida cevr ü sitem bolğay. Hélik bir-birini öltürgey.

Eğer Sefer Ayı'nda ay tutulursa, şüphesiz yağmur çok yağar. Halk arasında şiddet ve çekişme olur. Halk birbirini öldürür.

3. Eger Rebi'ü'l-Avval Ayda ay tutulsa ziraet kem bolur. Kahtlık bolğay.

Eğer Rebi'ül Evvel Ayı'nda ay tutulursa ekim/ürün az olur. Kıtlık olur.

4. Eger Rebi'ü'l-Ahir'da ay tutulsa yamğur tola yakğay. Ni'met kenğrü bolğay. Ziraet hop bolğay. Narhi arzan bolğay.

Eğer Rebi'ül Ahir ayında ay tutulursa, yağmur çok yağar. Nimet bol olur. Ekim güzel olur. Yiyecek içecek ucuz olur.

5. Eger Cemadiyü'l-Avval Ayda ay tutulsa pasik hélikka ölüm bolğay. Emma pat asan bolğay.

Eğer Cemadi'ül Evvel ayında ay tutulursa, namussuzlar, dürüst olmayanlar ölür. Amma hemen kolaylık gelir.

6. Eger Cemadiyü'l-Ahir Ayda ay tutulsa padşahlar arisida hopluk bolğay. Ol yıl kenğrülük hoş-hal bolğay.

Eğer Cemadi'ül Ahir ayında ay tutulursa, padişahlar arasında iyilik olur. O yıl bolluk ve mutluluk olur.

7. Eger Dua Ay'da ay tutulsa hêlik arisida nale vü zare tola bolğay. Naz ü ni'met-din bî-ğam bolğay.

Eğer Dua Ayı'nda ay tutulursa, feryat figan dolu olur. Nimet sıkıntısız elde edilir.

8. Eger Berat Ay'da ay tutulsa 'adavet tola bolğay. Uluk hêlikka ölüm tola bolğay. Pakir hêlik ehvali hop keşkey.

Eğer Berat Ayı'nda ay tutulursa savaş çok olur. Büyükler arasında ölüm artar. Fakir halkın ahvali iyi geçer.

9. Eger Ramazan Ay'da ay tutulsa alim büzrükler ehvali hop, özge hêlikka hop imes(iyi değil).

Eğer Ramazan Ayı'nda ay tutulursa zeki alimlerin hali iyi, diğerlerinin kötü olur.

10. Eger 'İyd Ay'da ay tutulsa 'ulemalar puzula hop bolğay. Ve ba'zi yerde pitne pesad tola bolğay.

Eğer Bayram Ayı'nda ay tutulursa özellikle alimler iyi olur. Ve bazı yerlerde fitne fesat dolu olur.

11. Eger Ara Ay'da ay tutulsa ol yıl padşahlarğa hop imes.

Eğer Ara Ayı'nda ay tutulursa, o yıl padişahlar için iyi olmaz.

12. Eger Kurban Ay'da ay tutulsa ol yıl kenğrülük bolğay.

Eğer Kurban Ayı'nda ay tutulursa, o yıl bolluk olur.

V. Aylara Göre Deprem Olması

1. Eger Oşura Ay'da yer tebese uluklar ölgey. Sodigerlerge, leşker barğan kişilerge hub imes. Eger kéçe tebese uluk éğrik tola bolğay.

Eğer Aşure Ayında deprem olursa, büyükler ölür. Tüccarlara ve askere gitmiş olanlara kötü olacak. Eğer gece deprem olursa büyük hastalıklar olur.

2. Eger Seper Ay'da yer tebese déhkan hêlikka ölüm bolğay. Kéçe tebese yerdin ötedurgan nimerselele nuksan bolur.

Eğer Sefer Ayı'nda deprem olursa çiftçiler arasında ölüm olur. Gece deprem olursa bitkiler zarar görür.

3. Eger Rebiyü'l-Avval Ay'da yer tebese küçük 'ayallarğa siçek çıkğay. Eger kéçesi tebese ulema hêlik padşahlarğa ölüm tola bolğay.

Eğer Rebi'ül evvel ayında deprem olursa, küçük çocuklarda çiçek çıkar. Eğer deprem gece olursa, alimler ve padişahlar arasında ölüm çoğalır.

4. Eger Rebiyü'l-Ahir Ay'da yer tebese bir tai'pe hêlik otğa köyüp ölgey. Eger kéçe tebese éğrik tola bolğay. Ol yili aşlık bolğay. Delil ki ta'am pat kenğrü bolğay.

Eğer Rebi'ül ahir ayında deprem olursa halkın bir kısmı yanarak ölür. Eğer deprem gece olursa hastalık artar. O yıl açlık olur. Yiyecek ve içeceğin çabuk çoğaldığı ispatlanmıştır.

5. Eger Cemadiyü'l-Avval Ay'da yer tebese pakirlerğa hop bolğay. Kéçesi tebese éğrik tola bolğay.

Eğer Cemadi'ül evvel ayında deprem olursa, fakirler için iyi olur. Gece deprem olursa hastalık artar.

6. Eger Cemadiyü'l-Ahir Ay'da yer tebese ol yıl kenğrülük bolğay. Lékin éğrik tola bolğay. Kéçesi tebese yamğur tola yakğay.

Eğer Cemadi'ül ahir ayında deprem olursa, o yıl bolluk olur. Ancak hastalıklar artar. Eğer gece deprem olursa yağmur bol yağar.

7. Eger Du'a Ay'da yer tebese ol yıl ziraet hop bolğay. Lékin vaba bolğay. Eger kéçesi tebese her kiři sadaka bermek kérek.

Eğer Dua ayında deprem olursa, o yıl ziraat güzel olur. Ancak veba olur. Eğer gece deprem olursa, herkesin sadaka vermesi gerek.

8. Eger Berat Ay'da yer tebese narhi erzan bolğay. Eger kéçesi tebese éğrik tola bolğay. Hélik arisida 'adavet tola bolğay. Lékin derviş hélikke hop bolğay.

Eğer Berat ayında deprem olursa fiyatlar ucuz olur. Eğer gece deprem olursa hastalık artar. Halk arasında düşmanlık artar. Ancak fakirler için iyi olur.

9. Eger Ramazan Ay'da yer tebese aşlık bolğay. Eger kéçesi tebese ol yıl kenğrülük bolğay. Éğrik hem bolğay.

Eğer Ramazan ayında deprem olursa, açlık olur. Deprem gece olursa, o yıl bolluk olur. Hastalık da olur.

10. Eger 'İyd Ay'da yer tebese uluklarğa ölüm bolğay. Ceng ü cidal bolğay. Eger kéçesi tebese el arisida kahtlik bolur. Ziraetçilik ki köygey. Emma leşker arisida ta'am kenğrü bolğay.

Eğer bayram Ayı'nda deprem olursa, büyük insanlar arasında ölüm olur. Savaş çıkar. Eğer gece deprem olursa, halk arasında kıtlık çıkar. Ziraatçılık yanar. Ancak askerler arasında bolluk olur.

11. Eger Ara Ay'da yer tebese hélik arisida pitne 'adavet tola bolğay. Eger kéçesi tebese kündüzniñ hükmiide. Lékin kenğrülük bolur.

Eğer Ara ayda deprem olursa, halk arasında fitne çıkıp düşmanlık olur. Eğer gece deprem olursa, gündüz hükümdedir. Ancak bolluk olur.

12. Eger Kurban Ay'da yer tebese ol yıl ölüm tola bolğay. Eger kéçesi tebese hélik sa'd selamet bolğay. Ziraet hop bolğay.

Eğer Kurban ayında deprem olursa, o yıl ölüm çok olur. Eğer gece deprem olursa halk sağ salim kalır, mesut olur. Ziraat iyi olur.

VI. Günlere Göre Deprem Olması

1. Eger Azine küni yer tebese padşahlarğa uşaklarğa éğrik bolğay.

Eğer cuma günü deprem olursa, padişahlar ve çocuklar hastalanır.

2. Eger şenbe küni yer tebese Türük ve Cühud hélikke nuksan bolğay.

Eğer cumartesi günü deprem olursa Türkler ve Yahudiler zarar görecek.

3. Eger Yekşenbe küni yer tebese ta'am kenğrü, lékin éğrik tola bolğay.

Eğer pazar günü deprem olursa yiyecek içecek bol olur, lakin hastalıklar artar.

4. Düşenbe küni yer tebese aşuk éğrik tola bolğay. Merg-i müpaca bolğay.

Pazartesi günü deprem olursa, bir sürü şiddetli hastalık çok olur. Ansızın ölümler olur.

5. Seşenbe küni yer tebese yağmur tola yakkay.

Salı günü deprem olursa, yağmur çok yağar.

6. Çarşenbe küni yer tebese bî-gah çağda boran tola bolğay.

Çarşamba günü deprem olursa, o zaman bir sürü boran olur.

7. Pençsenbe küni yer tebese uluk hélikka ölüm bolğay.

Perşembe günü deprem olursa, büyük insanlar arasında ölüm çok olur.

VII. Depremın Sebepleri

Yernin astinida bir kala bar imiş. Dunyada yahşi yaman işlar tola bolup u kala bu zéminni singar müngüzide kötürüp turidiken. Dunya günahi tola bolup kala singar müngüzi birlen köterelmey u müngüzdin bu müngüzge yürütkegüçe yer tebrer iken.

Yerin altında bir öküz varmış. Dünyada iyi kötü işler çıkmış, o öküz bu dünyayı tek boynuzu üzerinde taşır durmuş. Dünyanın günahı çok olduğu için öküz tek boynuzu ile dünyayı kaldıramazmış ve bir boynuzundan diğer boynuzuna yuvarlayınca kadar olurmuş.

NOTLAR

1. N. Katanov, "Primetı i poveriya Tyürkov Kitayskago Turkestana, kasayuşçıyacya yavleniy prirodi", El Muzafferiyeye/Sbornik Statey/Barona Viktora Romanoviça Rozena/, Sankpeterburg 1897, 29-44. Bu melhemeyi Katanov'a 23 Ocak 1892 tarihinde Hami (Kumul) şehrinde, aslen Tatar olan, Çubur-bek'in oğlu, 38 yaşındaki Tömür Han, Molla Hamza tarafından istinsah edilmiş olan "Mecmua't ül Ahkam"dan yazdırmıştır. Yazmanın boyutları: boyu 19, eni 12 santimetre; 95 sayfa, her sayfada 15 satır bulunmaktadır.
2. Hakas Türklerinden (Minusinsk Tatari) olan N. Katanov, 19 Mayıs 1862'de Abakan doğmuştur. Katanov, 1876 yılında Krasnoyarsk'taki gimnazyum (kolej) de öğrenciyken İ. İ. Verbitskiy ile tanışır ve onun etkisiyle ilk bilimsel çalışmasını yapar. Yine Verbitski'nin tavsiyesi üzerine Hakas metinlerinin karşılaştırmasını yapar. Çalışma Radlov ile A. Kastren tarafından yayımlanır. Katanov, 1884 yılında St. Petersburg'a gider ve o yıllarda doğu biliminin ve Türkolojinin V. P. Vasiliyev, K. F. Golstinsky, D. N. Berezin, A. O. Muhlimsky, A. V. Popov, D. A. Hvalson, V. V. Griroryev, V. R. Rozen, V. D. Simirnov ve N. İ. Veselovski gibi birçok önemli isminin hocalık yaptığı İmparatorluk Petersburg Üniversitesi Doğu Dilleri Fakültesine kaydolur. Berezin'den Türkçe-Tatarca, Simirnov'dan Osmanlıca, Rozen'den Arap dilive edebiyatı ve Jukovski'den Farsça dersleri alır. İ. N. Berezin'in önerisiyle üniversiteyi bitirdikten sonra 1893 yılına kadar burslu olarak Doğu Dilleri Fakültesinde kalır. Bilimler Akademisi ve Rus Coğrafya Kurumu tarafından Türk kabilelerinin yaşam tarzlarını, dillerini, dinlerini ve edebiyatlarını araştırmak üzere Sibiry ve Doğu Türkistan'a gönderilir. 4 yıl süren bilimsel seyahatte Katanov Tuva'da, Minusinsk'te, Yenisey boylarında, Tofalar arasında; Doğu Türkistan'da, Urumçi, Gucen, Hami, Turfan şehirlerinde derleme ve alan araştırması yapar. Katanov 1894'te Kazan Üniversitesi Doğu Dilleri Kürsüsü'ne tayin edilerek Türk dili, Türk edebiyatı (Osmanlı-Çağatay) ve tarih üzerine dersler verir. 10 Mart 1922 tarihinde Kazan'da ölen Katanov, Helsinki Üniversitesi Fin-Ugur Cemiyeti, Budapeşte Etnografya Cemiyeti, Nijni Novgorod Arkeoloji Cemiyeti, Moskova Antropoloji ve Etnografya Cemiyeti gibi çok sayıda ilmi kuruluşun üyesidir. Eserlerinden bazıları: "Zameçaniya o bogaturskih poemah minusinskih tyurkov (Yeniseykoj gub...)" (Minusinsk Türkleri'nin kahramanlık şiirlerine dair). (St. Petersburg 1885); "Poezdka k Karagasam v 1890", (1890'da Karagaslara seyahat), ZRGOE, 1891, t. XVI. vıp. 2, s. 133-230; "Sredi Tyurkskih Plemen", (Türk boyları arasında), İRGO, 1893, t. XXIX, s. 519-541; "Vostočno-Tyurkskie Legendı o Sotvorenii Mira. 1. Altayskaya Legendı. 2. Karagasskaya Legendı. (s primeçaniyami)", (Dünyanın yaratılışıyla ilgili doğu Türklerinden efsaneler, 1. Altay, 2. Karagas efsanesi), KT, 22. 111. 1895 (№ 647), 23. 111. 1895 (№ 648); Vostoçniye zametki. Stati i isledovaniya, (Doğu notları: Makaleler ve incelemeler), (Kazan 1896); Opıt isledovaniya Uryanhayskogo yazıkı s ukazaniem glavneyşih rodstvennih otnoşeniy yevo k drugim yazıkam tyurskogo kornya (Uranhayca'nın Türkçe kökenli diğer dillerle akrabalığını anlatır), (Kazan 1903); Nareçiya Uryanhaytsev, Abakanskih Tatar i Karagasov (v kn. Obraztsı Narodnoy Literaturı Tyurkskih Plemen V. V. Radlova, ç. IX), (Uryanhay, Abakan Tatarları ve Karagas lehçeleri/Türk boylarının halk edebiyatından örnekler), (SPb., 1907, t. I (tekstı), VI-HXXXIİH-68+XLVIII S.; t. II (pervodı), VI+XXV+658.